

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील / आदिवासी
उपयोजना क्षेत्राबाहेरील आदिवासी शेतकऱ्यांना शेतीसाठी
अर्थसहाय्य देण्याची योजना सन २००६-२००७ मध्ये राबविणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन,
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक:-आऊयो १६०६/प्र.क्र. ३३/४ अ,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२,
दिनांक :- ७ जुलै, २००६.

- वाचा :-** १) शासन निर्णय कृषी व पदुम विभाग आऊयो १६०५/प्र.क्र ११३/४ अ, दि ११ ऑगस्ट २००५.
२) वित्त विभागाचे शासन परिपत्रक क्रमांक : खर्चनि-१००६/प्र.क्र.१/अर्थोपाय, दिनांक २० एप्रिल, २००६.
३) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग, क्रमांक:अंदाज -१००६/प्र.क्र.४४/२-अ, ६ जून, २००६.

प्रस्तावना :-

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील / आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील आदिवासी शेतकऱ्यांना शेतीसाठी अर्थसहाय्य देण्याच्या योजनेअंतर्गत जमीन सुधारणा, निविष्टा पुरवठा, पीक संरक्षण औजार/शेतीची सुधारीत औजारे, बैलगाडी, बैलजोडी / रेडेजोडी, इनवेल बोअरिंग, जुनी विहिर दुरुस्ती, पाईपलाईन व पंपसेट, नविन विहिर, परसबाग कार्यक्रम, शेततळे, ताडपत्री पुरवठा, तारेचे कुंपण, धान्यकोठी, तुषार / ठिबक सिंचनसंच इत्यादी बाबीवर शेतकऱ्यांना अनुदान देण्यात येते. सदर योजना राज्यात सन १९९३-९४ पासून राबविण्यात येत असून ही योजना सन २००५-२००६ मध्ये राबविण्यास संदर्भाधिन दिनांक ११ ऑगस्ट, २००५ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली होती. उपरोक्त योजना २००६-२००७ या वर्षामध्ये चालू ठेवण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील / आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील आदिवासी शेतकऱ्यांचे उत्पादन वाढवून त्यांना दारिद्र्य रेषेच्या वर आणण्यासाठी दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उप योजना क्षेत्रातील / आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील आदिवासी शेतकऱ्यांना अर्थसहाय्य देण्याची योजना सन २००६-०७ मध्ये राबविण्यास व त्याकरीता रु. ११८८.३९ लाख (रुपये अकरा कोटी अठ्ठ्याऐंशी लाख एकोणचाळीस हजार फक्त) च्या खर्चास शासनाची प्रशासकिय व वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे. या योजनेअंतर्गत जमीन सुधारणा, निविष्टा पुरवठा पीक संरक्षण औजार/शेतीची सुधारीत औजारे, बैलगाडी, बैलजोडी / रेडेजोडी, इनवेल बोअरिंग, जुनी विहिर दुरुस्ती, पाईप लाईन, पंपसंच, नविन विहिर परसबाग कार्यक्रम, शेततळे, ताडपत्री पुरवठा, तारेचे कुंपण, धान्य कोठी, तुषार / ठिबक सिंचन संच इत्यादि कार्यक्रम परिशिष्ट (एक) मध्ये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार राबविण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच उपरोक्त योजना राबवितांना परिशिष्ट (दोन) मधील कार्यपद्धतीचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.

२. लाभार्थ्यांना उपरोक्त योजनेतर्गत समाविष्ट असलेले घटक / बाब यापैकी एक किंवा जास्त घटकांचा / बाबींचा लाभ त्यांच्या गरजेनुसार घेता येईल. परंतु जुनी विहिर दुरुस्ती अथवा इनवेल बोअरिंग यापैकी एकाच बाबीचा लाभ लाभार्थ्यांना देण्यात यावा. तसेच प्रति लाभार्थी अनुदानाची कमाल मर्यादा जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत, त्यांचेसाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ४२,००० ते ६१,५००/- राहिल. व जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकांचा लाभ घेणार नाही त्यांचेसाठी उर्वरीत सतरा घटकांचा लाभ घेणेसाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ३०,०००/- राहिल.

३. सदर योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी सविस्तर मार्गदर्शक सुचना संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी निर्गमित कराव्यात. या मार्गदर्शक सूचना निर्गमीत करतेवेळी पुढील प्रमुख बाबी अंतर्भूत करण्याची दक्षता घेण्यात यावी.

I). प्रत्येक जिल्ह्याचा विस्तार व फलोत्पादन विकास आराखडा तयार करण्यात येत आहे, त्यामध्ये या योजनेचा गरजेनुसार अंतर्भाव करण्यात यावा.

II) या योजनेचे मूल्यमापन त्रयस्थ यंत्रणेकडून (Third Party Evaluation) करून घ्यावे.

III). वैयक्तीक लाभार्थी निवडतांना महिला लाभार्थींना प्राधान्य देण्यात यावे. असे लाभार्थी उपलब्ध न झाल्यास इतरांची निवड करण्यात यावी.

IV). सन २००५-०६ मध्ये लाभ घेतलेल्या व सन २००६-०७ मध्ये वैयक्तीक लाभ दिलेल्या लाभधारकांची यादी जिल्हा परिषद , तालुका कार्यालये/पंचायत समिती / जिल्हाधिकारी कार्यालय व प्रकल्प अधिकारी कार्यालयात लावण्यात यावी तसेच इंटरनेट वर देखिल देण्यात यावी.

४. उपरोक्त योजना सन २००५-२००६ मध्ये राबविण्यास रु. ११८८.३९ लाख (रुपये अकरा कोटी अठ्ठ्याऐंशी लाख एकोणचाळीस हजार फक्त) खर्चाच्या कार्यक्रमासाठी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे व या निधीचे जिल्हा निहाय वितरण करण्यास त्यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. वित्त विभागाच्या संदर्भाधीन दिनांक २०एप्रिल, २००६ च्या अ.शा. पत्रात नमूद केल्यानुसार या योजनेचा खर्च मासिक निधी विवरणपत्राच्या मर्यादेत होईल याची दक्षता संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, म.रा. पुणे यांनी घ्यावी.

५. या योजनेवरील खर्च खालील लेखा शिर्षांतर्गत सन २००६-०७ वर्षाकरीता मंजूर असलेल्या तरतुदीतून भागविण्यात यावा व खालील लेखाशिर्षाखाली खर्ची घालण्यात यावा.

लेखाशिर्ष :-

(१)

मागणी क्रमांक टी ५

"२४०१-पीक संवर्धन,

पंचवार्षिक योजनाअंतर्गत योजना - जनजाती क्षेत्र उपयोजना,

८०० इतर खर्च

(०२) कृषि विकास विषयक निरनिराळ्या कार्यक्रमांकरिता वित्तीय सहाय्य

(०२) (०१) राज्य योजनांतर्गत योजना (२४०१ २१८४)

४३ - अर्थसहाय्य

(रुपये ८,२४,७२,०००)

(२)

मागणी क्रमांक टी ५

२४०१-पीक संवर्धन,

पंचवार्षिक योजनाअंतर्गत योजना, जनजाती क्षेत्राबाहेरील उपयोजना

८०० इतर खर्च

(०१) शेतीकरीता आदानांचे वितरण / क्षेत्रिय सुधारित अवजारे व उपकरणे यासाठी अर्थसहाय्य

(०१) (०१) राज्य योजनांतर्गत योजना (२४०१ १९६५)

४३ अर्थसहाय्य

(रुपये ३,६१,४२०००)

६. सदर निधीचे वाटप जिल्हा परिषदांना करण्यास संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय महाराष्ट्र राज्य , पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.प्रत्येक जिल्ह्याला मंजूर केलेल्या निधीनुसार मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी, जिल्हा परिषद कोषागारामधून निधी काढून जिल्हा निधीमध्ये ठेवतील. कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना आवश्यक तितका निधी वेळोवेळी जिल्हा निधीतून काढून खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

७. हे आदेश आदिवासी विकास विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.०९/६, दिनांक २७/६/२००६ व वित्त विभागाच्या क्रमांक खर्चनि-१००६/प्र.क्र.१/अर्थोपाय, दिनांक २०/४/२००६ अन्वये प्रशासकीय विभागांना दिलेल्या अधिकारानुसार सचिव (कृषि) यांच्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(आ. भ. रामटेके)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

कृषि,पशुसंवर्धन,दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग.

प्रति,

कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) .कृषि आयुक्तालय ,पुणे (१० प्रतीसह)

सर्व विभागीय आयुक्त,

आयुक्त आदिवासी विकास नाशिक.
सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक,
अतिरीक्त आयुक्त , आदिवासी विकास विभाग नाशिक, नागपूर, ठाणे, अमरावती .
सर्व उप आदिवासी विकास आयुक्त
सर्व जिल्हाधिकारी व सदस्य सचिव जिल्हा नियोजन विकास मंडळ,
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व उप आदिवासी आयुक्त
सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी,
सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी,
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
सर्व प्रकल्प अधिकारी एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
व्यवस्थापकीय संचालक, महाबीज, अकोला.
सर्व कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद,
महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२ (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई/नागपूर,
महालेखापाल, महाराष्ट्र-१/२ (लेखा परिक्षा), मुंबई/नागपूर,
संचालक लेखा व कोषागरे मुंबई./सहसंचालक लेखा व कोषागरे संगणक कक्ष नवीन प्रशासकीय भवन,
पाचवा मजला मुंबई.
वित्त विभाग व्यय-१,अर्थसंकल्प३/१७,नियोजन विभाग./
आदिवासी विकास विभाग,का ४./का ६/का ७/का २१
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग , मंत्रालय मुंबई ३२.
सर्व सहसचिव /उपसचिव/अवर सचिव / कार्यासन अधिकारी, (कृषि) कृषि व पदुम विभाग,
निवडनस्ती.

परिशिष्ट-(एक)

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील /अदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील शेतक-यांना कृषी विकासासाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना

१. जमीन सुधारणा

जमीन सुधारणा करण्यासाठी रुपये २०,०००/- चे मर्यादित १ हेक्टर पर्यंत १००% अनुदान किंवा ग्राम विकास व जलसंधारण विभागाने निश्चित केलेल्या निकषानुसार १०० टक्के अनुदान देय राहिल. सदर घटकांचे निकषामध्ये वेळोवेळी केले जाणारे बदलही लागू रहातील. या बाबीतर्गत नविन भात खाचरे, मजगी समतलचर कपार्टमेंट बंडिंग या बाबींचा लाभ देण्यात यावा.

जमीन सुधारणा या बाबीसाठी रुपये २०,०००/- पेक्षा जादा येणारा खर्च लाभार्थीने स्वतः सोसावयाचा आहे.

२. प्रात्यक्षिकांसाठी निविष्ठा पुरवठा

निविष्ठा पुरवठा करण्यासाठी रक्कम रुपये ३०००/- च्या मर्यादित १०० % अनुदान उपलब्ध राहिल. या बाबीमध्ये शेतक-यांना फक्त बियाणे, खते व पीक संरक्षण औषधे यांचा पुरवठा करण्यात यावा. निविष्ठांचा पुरवठा करताना भौगोलिक परिस्थितीचा अभ्यास करून त्या त्या भागात होणा-या प्रचलित पिकांच्या बियाण्यांचे सुधारीत अधिक उत्पादन देणारे वाण यांचा पुरवठा करण्यात यावा. पीक उत्पादन आराखड्याप्रमाणे निविष्ठा वाटपाचा आराखडा तयार करण्यात यावा व त्याप्रमाणे निविष्ठांची मागणी, खरीप हंगामाकरिता जानेवारी महिन्यात व रब्बी हंगामाकरिता जुलै महिन्यात निश्चित करून त्याप्रमाणे बियाणे पुरवठ्यासाठी सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळाच्या स्थानिक कार्यालयांत व खतांचा पुरवठा करणेसाठी महाराष्ट्र राज्य मार्केटिंग फेडरेशनच्या किंवा एम.अ.ए.डी.सी.च्या कार्यालयात मागणी नोंदवावी. निविष्ठांचा पुरवठा हंगाम सुरू होण्यापूर्वी करण्यात यावा.

निविष्ठांचा पुरवठा हा १ हेक्टर क्षेत्र मर्यादित करावा. निविष्ठांचे वाटप करताना शेतक-यांना तांत्रिक मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे. यासाठी कृषि विभागातील यंत्रणेमार्फत तांत्रिक मार्गदर्शन करण्यात यावे. सर्व लाभार्थ्यांना तांत्रिक माहिती देण्याच्या दृष्टीने आवश्यकतेप्रमाणे मेळावे आयोजित करून कृषि उत्पादन वाढीबाबत मार्गदर्शन करावे.

३. पीक संरक्षण अवजारे/शेतीची सुधारीत औजारे :- या बाबी अंतर्गत नांगर, वखर, पॅडीपडलर, बियाणे व खते पेरणीयंत्र, फवारणी यंत्र, डस्टर इत्यादी अवजारांचा शेतक-यांच्या मागणीप्रमाणे पुरवठा करण्यात यावा. यासाठी अनुदान रक्कम रुपये ५,०००/- पर्यंत १०० टक्के उपलब्ध राहिल. या योजनेतर्गत कृषि विद्यापीठाने विकसित केलेली सर्व औजारे, फवारणी उपकरणे व धुरळणी यांचा समावेश राहिल. मात्र ज्या भागामध्ये ही शेतीची अवजारे प्रचलित असतील व अशा अवजारांना जिल्हास्तरीय समितीची मान्यता दिलेली आहे. अशा अवजारांचा शेतक-यांच्या मागणीनुसार पुरवठा करण्यात यावा.

या बाबीतर्गत धुरळणी, फवारणी उपकरणे व शेती सुधारीत अवजारे यांचा मोफत पुरवठा करावयाचा आहे. त्याच बरोबर कृषि विभागाच्या अन्य योजनांमधून यासाठी काही प्रमाणात अनुदानाची तरतूद आहे. विविध योजनांच्या माध्यमातून गरजू शेतक-यांना या बाबींवर लाभ देताना, शेतक-यांस कोणत्या अवजारांची गरज आहे. हे त्यांच्याकडून जाणून घेऊन अवजारांचा पुरवठा करण्यात यावा.

४. बैलजोडी / रेडेजोडी

आय.आर.डी.पी. योजनेप्रमाणे बैलजोडी /रेडेजोडी यासाठी जे निकष निर्धारित करण्यात येतील त्या निकषाच्या १००% अनुदान राहिल. अनुदानाची मर्यादा रु.१५०००/- मर्यादित राहिल उर्वरित जास्त होणारा खर्च लाभार्थ्याने स्वतः उभारावा.

आय.आर.डी.पी. मध्ये बैलजोडी / रेडे जोडीचे किंमतीबाबत वेळोवेळी ज्या सुधारणा करण्यात येतील या बाबीसाठी देखील लागू होतील.बैलजोडी / रेडेजोडी यांचा पुरवठा लाभार्थ्यांच्या गरजेनुसार करण्यात यावा. याबाबतीतील संभाव्य गैरप्रकार टाळण्यासाठी बैलजोडी / रेडे जोडीची खरेदी नियमित जनावरांच्या बाजारांत लाभार्थ्यांच्या संमतीने व पशुवैद्यकीय अधिकारी, जिल्हा कृषि अधिकारी (विशेष घटक योजना) व कृषि अधिकारी (विघयो) यांच्या उपस्थितीत करावी. बैलजोडी / रेडेजोडी सुदृढ असल्याबाबतचे पशुवैद्यकीय अधिका-यांकडून प्रमाणपत्र देखील घ्यावे. खरेदीचा व्यवहार झाल्यानंतर बैल जोडीचा / रेडे जोडीचा विमा उतरून घ्यावा व निशाणी म्हणून "टुटूईंग" करून घ्यावे.

५. बैल गाडी

आय.आर.डी.पी. योजनेप्रमाणे बैलगाडी या घटकासाठी जे निकष निर्धारित करण्यात येतील. त्या निकषाच्या १०० टक्के अनुदान रु.१०,०००/- च्या मर्यादित राहिल उर्वरित रक्कम बँकेकडून कर्ज रुपाने पुरविण्यात यावे. अथवा लाभार्थ्यांनी स्वतः उभारावी.

आय.आर.डी.पी. मध्ये बैलजोडीचे किंमतीबाबत वेळोवेळी, ज्या सुधारणा होतील त्या येथे देखिल लागू होतील.

बैलगाडीचा पुरवठा लाभार्थ्यांच्या गरजेनुसार करण्यात यावा. बैलगाडीचा पुरवठा केल्यावर बैलगाडीवर आदिवासी उपयोजनेअंतर्गत पुरवठा असे पत्र्यांचे लेबल लावावे. अथवा लाकूड असलेल्या भागात असे कोरून घ्यावे.

६. जुनी विहिर दुरुस्ती

या बाबीसाठी नाबार्डने निर्धारित केलेल्या निकषांच्या १०० टक्के म्हणजेच रुपये १०,०००/- पर्यंत देय राहिल. उर्वरीत ज्यादा होणारा खर्च लाभार्थ्यांनी बँकेकडून कर्ज रुपाने अथवा स्वतः उभी करणे आवश्यक आहे.

काही लाभार्थ्यांना स्वतःकडे असलेल्या जुन्या विहिरींची दुरुस्तीचे काम करतांना उपअभियंत्याकडून तांत्रिक मान्यता घेऊन कृषि अधिकारी (विधयो) यांच्यामार्फत झालेल्या कामांचे मोजमाप करून खर्चाच्या प्रमाणात रु.१०,०००/- मर्यादेत लाभ देण्यात यावा त्याप्रमाणे कृषि अधिकारी (विधयो) यांनी केलेल्या मोजमापांचे प्रमाणपत्र रेकॉर्डला ठेवण्यात यावे. नाबार्डकडून याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेस देखिल लागू होतील.

७. इनवेल बोअरिंग :-

यासाठी रुपये २०,०००/- च्या मर्यादेत १००% अनुदान देण्यात यावे. उपअभियंत्याकडून तांत्रिक मान्यता देऊन कृषि अधिकारी (विधयो) यांच्यामार्फत झालेल्या कामांचे मोजमाप करून खर्चाच्या प्रमाणात अनुदानाचा लाभ देण्यात यावा व त्याप्रमाणे कृषि अधिकारी (विधयो) यांनी केलेल्या मोजमापांचे प्रमाणपत्र रेकॉर्डला ठेवण्यात यावे. नाबार्डकडून याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेस देखिल लागू होतील.

लाभार्थ्यांना जुनी विहिर अथवा इनवेल बोअरिंग या बाबीपैकी त्यांच्या मागणीनुसार एकाच बाबीचा लाभ देण्यात यावा.

८. पाईप लाईन :-

या बाबीकरिता नाबार्डने निर्धारित केल्याप्रमाणे येणा-या प्रती मिटर खर्चाच्या मर्यादेत १००% अनुदान किंवा रु.१०,००० च्या मर्यादेत देण्यात यावे. एका लाभार्थ्यास जास्तीत जास्त ३०० मीटर पाईप लाईनसाठी अनुदान देण्यात यावे नाबार्डच्या याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेस लागू होतील.

९. पंप संच या बाबीअंतर्गत तेल, विद्युत इंजिन / कृषि पंप संचाचा पुरवठा बाबत आदिवासी विकास विभागामार्फत जे निकष ठरविण्यात आले आहेत त्या निकषाप्रमाणे १०० टक्के अनुदान रु.२०,००० च्या मर्यादेत देण्यात यावे. आदिवासी विकास विभागाच्या लक्षाच्या धोरणाप्रमाणे ज्यांच्या शेतजमिनीचे क्षेत्र ३ हेक्टर पेक्षा कमी आहे अशा लाभार्थ्यांचा सहभाग म्हणून रुपये २५० व शेतजमिनीचे क्षेत्र ३ हेक्टर पेक्षा जास्त आहे. अशा लाभार्थ्यांचा सहभाग रुपये ५०० इतका राहिल. आदिवासी विकास विभागाने या घटकाच्या खर्चाचे निकषात बदल केल्यास ते बदल योजनेकरिता लागू राहतील.

१०. नवीन विहिर या घटकासाठी ग्राम विकास व जलसंधारण विभागाच्या दशलक्ष विहिर हया कार्यक्रमांतर्गत (गंगा कल्याण योजना) जे निकष वेळोवेळी निर्धारित करण्यात येतील त्या निकषाप्रमाणे अनुदान देय राहिल त्यानुसार लाभार्थ्यांस रुपये ४२,०००/- ते ६१,५००/- इतके अनुदान देय राहिल. या योजनेअंतर्गत जे लाभार्थी नवीन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत त्यांच्यासाठी या योजनेअंतर्गत अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ६१,५००/- इतकी राहिल व जे लाभार्थी नविन विहिर हया घटकाचा लाभ घेणार नाही त्यांचे साठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ३०,०००/- इतकी राहिल.याबाबत जलसंधारण व ग्राम विकास मंत्रालयाच्या व भूजल सर्व्हेक्षण विभागाच्या निकषांचे पालन करावे.

११. शेततळे :- मृद व जलसंधारण विभागाचे निकषानुसार रोजगार हमी योजनेच्या मापदंडानुसार रु.३५,०००/- पर्यंत १०० टक्के देय राहिल.

१२. परसबाग कार्यक्रम:- आदिवासी क्षेत्रातील कुपोषणाची समस्यांची तीव्रता कमी करण्यासाठी पालेभाज्य, शेवगा इ. पिकांची लागवडीसाठी १०० टक्के अनुदान रु.२०००/- प्रती गुंठा याप्रमाणात अनुदान देय राहिल.

१३. ताडपत्री पुरवठा :- आदिवासी शेतकऱ्यांना धान्य वाळविणेसाठी व पावसापासून संरक्षणासाठी ताडपत्री पुरवठा १००टक्के अनुदानावर करण्यात येईल. रु.१०,०००/- च्या मर्यादेपर्यंत.

१४. तारेचे कुंपण :- मोकाट जनावरांपासून पिकांचे होणारे नुकसान टाळण्यासाठी शेताचे कुंपणास तारेचा पुरवठा रु.१५,०००/- पर्यंत अनुदान देय राहिल. तारेचा पुरवठा सहकारी संस्था व मान्यता प्राप्त लघुउद्योग महामंडळ करणेत यावा. तारेची गुणवत्ता आयएसआय/बीआयबी प्रमाणीत असण्याची आवश्यक आहे.

१५. धान्य कोठी :- उत्पादित धान्याचे साठवणूकीसाठी कोठ्यांचा पुरवठा रु.१५०००/- पर्यंत अनुदान देय राहिल. सदर कोठी केंद्र शासनाचे धान्य वाचवा मोहमेतील प्रमाणीत कोठ्या पुरविण्यात याव्यात. सर्व कोठ्या आयएसआय मार्क असणे आवश्यक राहिल.

१६. **तुषार/ठिबक सिंचन संच पुरवठा :-** शेतकऱ्यांना सिंचन क्षेत्रात वाढ करण्यासाठी तुषार / ठिबक संचाचा पुरवठा १०० टक्के प्रमाणात रु.२५,०००/- प्रती हेक्टर अनुदान देय राहिल संचाची खरेदी कृषि विभागाच्या मान्यता प्राप्त उत्पादकाकडून करावी व दर्जा आयएसआय प्रमाणित असावा. संचाची तपासणी कृषि अधिका-यांनी केल्यावर अनुदान देय राहिल.

अनुदानाची विरुक्ती :-

या योजनेअंतर्गत वरील १६ बाबीसाठी अनुदान देण्यात येते. तसेच इतर योजनामधूनही अनुदान देण्याची तरतूद आहे. तेव्हा लाभार्थीस एकाच बाब/घटकासाठी दोन योजनेमधून अनुदान मिळणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

परिशिष्ट-(दोन)

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील /आदिवासी उपयोजनाक्षेत्राबाहेरील शेतक-यांना कृषी विकासासाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना

(एक) योजनांचे उद्दिष्ट

दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी शेतक-यांचे उत्पादन वाढवून त्यांना दारिद्र्य रेषेच्यावर आणणे.

(दोन) लक्षित लाभार्थी:-

या योजनेमध्ये आदिवासी शेतक-यांची निवड करताना खालील निकष राहतील.

१) जमिन धारणा शेतक-यांजवळ त्यांच्या स्वतःच्या नांवे ३ हेक्टर किंवा त्यापेक्षा कमी शेत जमीन असावी व त्यांचे नांव दारिद्र्य रेषेखालील व्यक्तींच्या यादीत समाविष्ट असावे. जमीन धारणेचा दाखला ७/१२, ८ अ, मध्ये घेण्यात यावा.

२) **जातीचा दाखला :-** लाभार्थी हा आदिवासी शेतकरी असला पाहिजे. दारिद्र्य रेषेखालील (बीपीएल) यादीमध्ये या आदिवासी जमातीच्या व्यक्तीचे नांव असेल त्याला ग्रामसेवक/तलाठी/गटविकास अधिकारी यांच्या सहीचे कागदपत्र चालतात. याच धर्तीवर विशेष घटक योजनेंतर्गत दारिद्र्य रेषेखालील अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तीसाठी ज्या योजना असतील त्या योजनांकरिता समाजकल्याण विभागातील दिनांक ७ जानेवारी, १९९७ चे परिपत्रकातील सुचनांप्रमाणे पुन्हा तहसिलदार यांच्या सहीचा जातीचा दाखला आणणे आवश्यक राहणार नाही.

३) **उत्पन्नाचा दाखला :-** ज्या लाभार्थी शेतक-यांचे सर्व मार्गाने मिळणारे आर्थिक उत्पन्न रुपये २०,०००/- पर्यंत असलेल्या शेतक-यांना लाभ देण्यात यावा.

४) लाभार्थींना अनुदान देतांना खालीलप्रमाणे प्राधान्यक्रम लक्षात घेऊन अनुदान देण्यात यावे.

अ) रुपये ६,०००/- पेक्षा कमी उत्पन्न असलेल्या शेतक-यांना प्रथम प्राधान्य

ब) रुपये ६,०००/- ते ८,५००/- पर्यंत उत्पन्न - द्वितीय प्राधान्य

क) रुपये ८,५००/- ते २०,०००/- पर्यंत - तृतीय प्राधान्य

५) शेतकरी स्वतः शेती विकास योजनेची कामे हाती घेण्यास उत्सुक असावा.

६) आदिवासी उपयोजना (राज्य), आणि आदिवासी उपयोजना बाहेरील क्षेत्रमधील लाभार्थी निवडतांना लाभार्थी हे खालील टक्केवारीनुसार कातकरी, कोलाम व माडिया गोंड या आदिम जमातीचे असणे आवश्यक राहिल.

अ) कातकरी :-	ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, पुणे, नाशिक	२० %
	इतर जिल्हे :-	१० %
ब) कोलाम :-	यवतमाळ, चंद्रपूर, नांदेड	२० %
	इतर जिल्हे :-	१० %
क) माडिया गोंड :-	गडचिरोली	२५ %

७) एका जिल्ह्यांतर्गत (उदा नंदुरबार) अत्यंत मागासलेल्यातालुक्यातील (उदा अक्कलकुवा, घडगाव) जास्तीत जास्त लाभार्थी निवडण्यात यावे. या धर्तीवर इतर तालुकानिहाय उद्दिष्ट आयुक्त (कृषि) यांनी तयार करून त्यानुसार अंमलबजावणी करावी.

८) वनग्रामातील व वनजमीनीचा एक साली लीज धारकापैकी ज्या लाभार्थीकडे ७ /१२ उतारा नाही परंतु त्यांच्याकडे जमीनीचा प्रत्यक्ष ताबा आहे व जिल्हाधिकाऱ्यांकडे अतिक्रमण नियमीत करण्याबाबत व पट्टा देणेबाबत वन विभागातर्फे तयार करण्यात आलेल्या व केंद्र शासनाकडे शिफारस करण्यात आलेल्या आदिवासी शेतकऱ्यांना औजारे, पंप (तेल व डिझेल पंप), नालाबंदींग, जमिनीचे सपाटीकरण, मृदसंधारण इ. बाबींचा लाभ देण्यात यावा.

९) एकाच व्यक्तीला एकापेक्षा जास्त वेळा लाभ मिळणार नाही, याची खातरजमा करून योजनेतील घटकांचा लाभ द्यावा. अन्यथा असा लाभ दिल्याचे आढळून आल्यास संबंधितांवर कठोर कारवाई करण्यात यावी.

१०) लाभार्थींना लाभ देते वेळी समुह विकास (Cluster approach) हा दृष्टीकोन समोर ठेवून मागास तालुक्यातील अत्यंत मागासलेल्या गावाची निवड करून प्राधान्याने लाभ देण्यात यावा.

(तीन) योजनेच्या अंमलबजावणीचा कालावधी :-

या योजनेतर्गत निवड करण्यात येणा-या प्रत्येक लाभार्थीसाठी योजना राबविण्याचा कालावधी दोन वर्षांचा राहील. म्हणजेच लाभार्थीची निवड झालेले वर्ष व त्याचे पुढील वर्ष अशा दोन वर्षांच्या कालावधीत लाभ देण्यात यावा.

(चार) खर्चाचे निकष:-

उपरोक्त योजनेतर्गत विहित बाबीचा करावयाच्या खर्चाचे निकष व त्याखाली मार्गदर्शक सूचना परिशिष्ट (एक) मध्ये देण्यात आलेल्या आहेत.

(पाच) प्रकल्प तयार करणे :-

उपरोक्त योजनेतर्गत लाभार्थींची निवड करण्यासाठी तालुक्यातील गटविकास अधिका-यांने कृषि अधिकारी (विघयो) त्यांचेमार्फत केलेल्या नमुन्यांत पात्र लाभार्थीकडून अर्ज मागवून घ्यावेत. अशा प्रकारे तयार केलेली यादी गटविकास अधिका-याने परिच्छेद (सहा) मध्ये नमूद केलेल्या जिल्हा निवड समितीला सादर करावी.

(सहा) जिल्हा निवड समिती :- या योजनेतर्गत गटविकास अधिका-यांनी तयार केलेल्या यादीमधून लाभार्थींची निवड करण्यासाठी जिल्हास्तरावर एक जिल्हा समिती असेल या समितीचे गठन पुढीलप्रमाणे असेल.

१)	मुख्य अतिरिक्त कार्यकारी / जिल्हा परिषद	अध्यक्ष
२)	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	सदस्य
३)	कार्यकारी अभियंता, लघुसिंचन, जिल्हा परिषद	सदस्य
४)	भूजल सर्वेक्षण यंत्रणेचे जिल्हास्तरीय अधिकारी	सदस्य
५)	जिल्हा प्रकल्प अधिकारी, आदिवासी विभाग	सदस्य
६)	कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद	सदस्य सचिव

(सात) लाभार्थींची निवड रद्द करणे.

लाभार्थीच्या निवडीचे अधिकार परिशिष्ट (सहा) मध्ये नमूद केलेल्या समितीला रहातील. परंतु खालील कारणामुळे काही लाभार्थींची निवड रद्द करणे क्रमप्राप्त राहील.

- १) निवड झालेला शेतकरी मयत झाल्यास.
- २) निवड झालेल्या शेतक-यांनी आपली सर्व शेतजमिन विकून तो भूमिहीन झाला असल्यास.
- ३) निवड झालेल्या शेतकरी गाव सोडून इतरत्र कायम राहण्यास गेल्याने.
- ४) निवड झालेल्या शेतकरी शेती विकास योजना हाती घेण्यास उत्सुक नसल्यास.
- ५) निवड झालेल्या शेतक-याने अर्थसहाय्य घेण्याचे नाकारल्याने.
- ६) निवड झालेल्या शेतकरी या योजनाखाली घेतलेल्या अनुदानाचा गैरवापर करत असल्यास
- ७) लाभार्थीची निवड शासनाने विहीत केलेल्या निकषानुसार न झाल्याचे आढळून आल्यास.

वरील परिस्थितीमुळे लाभार्थींची निवड रद्द झाल्यास नव्याने लाभधारकांची निवड करताना खालील मार्गदर्शक तत्वानुसार कार्यवाही करावी:-

- १) मयत झालेल्या लाभधारकाऐवजी शक्यतो वारसाची निवड करावी व शिल्लक राहिलेले अर्थसहाय्य त्यांना देण्यात यावे.
- २) लाभार्थींनी विक्री केलेल्या जमिनीवर अर्थसहाय्य दिले गेले असल्यास व अशी जमिन विकत घेणारी व्यक्ती जर योजनेमध्ये निवडीस पात्र असेल अशा लाभार्थींची निवड करून उर्वरीत अर्थसहाय्याचा लाभ देण्यात यावा.

वरील कारणामुळे लाभार्थींची निवड रद्द करून त्याऐवजी विहित केलेल्या अटींची पूर्तता करणा-या दुस-या पात्र लाभार्थींची विहित पद्धतीने निवड करावी.

(आठ) अनुदानाचा गैरवापर करण्यास प्रतिबंध

या योजनेत निवड झालेल्या शेतक-यांनी अनुदानाचा गैरवापर केल्याचे आढळून आल्यास, अशा लाभार्थीकडून अनुदानाची वसुली करण्यात येवू नये मात्र अशा लाभार्थींचे नांव काळ्या यादीत घालून सर्व संबंधितांना ही यादी पाठविण्यात यावी. या योजनेतर्गत निवड झालेला शेतकरी अर्थसहाय्याचा दुरुपयोग करणार नाही यासाठी वेळोवेळी योजना राबविणा-या अधिका-यांनी भेटी देवून तपासणी करावी व दिलेल्या प्रत्येक भेटीची नोंद त्यांच्या दौ-यांच्या दैनंदिनीत ठेवावी.

२) लाभार्थ्यांची निवड शासनाने विहित केलेल्या निकषानुसार न झाल्याचे आढळून आल्यास अशी चुकीच्या निवडीबाबत तसेच लाभधारकाला देण्यात येणा-या अनुदानाच्या रक्कमांबाबत काही गैरव्यवहार आढळून आल्यास त्याची जबाबदारी निश्चित करून संबंधित अधिका-यांकडून लाभार्थ्यांना दिलेल्या अर्थसहाय्याची वसूली करण्यात येईल.

(नऊ) अनुदानाचे स्वरूप/पध्दती

या योजनेअंतर्गत निवड केलेल्या लाभार्थ्यांना देय अनुदानाची रक्कम रोख रक्कमेच्या स्वरूपात न देता वस्तुरूपाने द्यावयाची आहे. व जेथे आवश्यक असेल त्या बाबींसाठी अशा लाभार्थ्यांचे बँकेत खाते उघडून अनुदानाची रक्कम लाभार्थ्यांच्या खात्यात जमा करण्यांत यावी.

या योजनेमध्ये दहा बाबींवर अर्थसहाय्य देण्यात येत असले तरी या सर्वच बाबींचा लाभ लाभार्थ्यांस आवश्यक आहे. असे अभिप्रेत नाही. मात्र कोणत्या बाबींची लाभार्थ्यांना निकड आहे हे लाभार्थ्यांना विचारून/निश्चित करून त्याप्रमाणे लाभ देण्यांत यावा. उपरोक्त योजनेतर्गत जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत त्यांच्यासाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ५०,०००/- इतकी राहिल. परंतु जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार नाहीत त्यांना अनुदानाची मर्यादा रुपये ३०,०००/- इतकी राहिल.

(दहा) लेखा पध्दती :- लाभार्थ्यांना देण्यात येणा-या बाबवार अर्थसहाय्याची योजना निहाय, बाब निहाय व लाभार्थी निहाय नोंद करण्याकरिता पंचायत समिती स्तरावर रजिस्टर ठेवण्यात यावे व त्यामध्ये लाभार्थ्यांना देण्यात आलेल्या अनुदानाची बाब निहाय नोंद ठेवण्यात यावी.

तसेच लाभार्थ्यांना दिलेले अर्थसहाय्याची लाभार्थी स्तरावर नोंद ठेवण्यासाठी लाभार्थी नोंद पुस्तिका देण्यात यावी या नोंद पुस्तिकेत दिलेल्या अर्थसहाय्याची नोंद संबंधित अधिकारी वेळोवेळी न चुकता करतील.

(अकरा) पतपुरवठा आराखडा तयार करणे :-

या योजनेमध्ये ज्या बाबींसाठी १०० टक्के अनुदानाची रक्कम उपलब्ध आहे अशा बाबीकरिता उर्वरित रक्कम ही लाभार्थ्यांने वित्तीय पुरवठा करणा-या संस्था मार्फत किंवा स्वतः उभी करणे आवश्यक आहे. यासाठी लाभार्थींची निवड लक्षात घेवून प्रतिवर्षी बाबनिहाय आराखडा तयार करून जिल्हा अग्रणी बँकेने ठरवून दिलेल्या प्रपत्रात जिल्हा अग्रणी बँकेकडे सादर करावा तसेच मंजूर होणेकरिता येणा-या त्रुटीची वेळीच पूर्तता करावी. लाभार्थी ज्या गटात आहे त्या गटात आय.आर.डी.पी. व इतर योजनेत कर्ज मेळावे आयोजित करण्यात येतात. त्या मेळाव्यात संबंधित जिल्हा कृषि अधिकारी (विघयो) यांनी हजर राहून सर्व प्रकरणे मंजूर करून घेणे बाबतची कार्यवाही करावी.

(बारा) खर्चाचे नियोजन :-

प्रत्येक लाभार्थीची आर्थिक स्थिती, त्यांची एकूण जमिन व इतर साधनांची उपलब्धता विचारात घेवून त्या लाभार्थ्यांस कोणकोणत्या बाबींवर अर्थसहाय्य द्यावयाचे आहे. याबाबतचा आराखडा लाभार्थी बरोबर चर्चा करून तयार करावा. अशा प्रकारचा आराखडा तालुका स्तरावर कृषि अधिकारी (विघयो) व जिल्हा स्तरावर संबंधित जिल्हा कृषि अधिकारी (विघयो) यांनी तयार करावा व त्याप्रमाणे बाबवार खर्चाचे नियोजन करावे.

(तेरा) मासिक प्रगती अहवाल :-

योजनेचा मासिक प्रगती अहवाल विहित केलेल्या प्रपत्रात प्रत्येक महिन्याच्या ७ तारखेपर्यंत कृषि आयुक्तालयाकडे पाठविण्यात यावा व कृषि आयुक्तालयाने एकत्रित अहवाल प्रत्येक महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत शासनास सादर करावा.

(चौदा) प्रसिध्दी :-

या योजनेची माहिती सामान्य लोकांना व्हावी या दृष्टीने कृषि आयुक्तालयातील कृषि अधिकारी तसेच कृषि सह संचालकांच्या कार्यालयातील सहाय्यक कृषि माहिती अधिकारी यांनी वरील योजनाना जास्तीत जास्त प्रसिध्दी द्यावी. त्यासाठी त्यांनी त्यांच्या क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्थांशी संपर्क साधून त्यांच्या मार्फत देखील प्रसिध्दी द्यावी. या योजनेची माहिती पंचायत समिती स्तरावर गट विकास अधिकारी, कृषि अधिकारी (विघयो) तसेच जिल्हास्तरावर जिल्हा परिषदेतील जिल्हा कृषि विकास अधिकारी (विघयो) यांच्याकडे उपलब्ध राहिल.
